

ΝΕΟΣ ΕΛΛΗΝΟΜΝΗΜΩΝ

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΣΥΝΤΑΞΣΟΜΕΝΟΝ ΚΑΙ ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ

ΥΠΟ

ΣΠΥΡ. Π. ΛΑΜΠΡΟΥ

2
1905

ΦΩΤΟΤΥΠΙΚΗ ΑΝΑΤΥΠΩΣΙΣ * 1969 * RÉIMPRESSION ANASTATIQUE

ΕΚΔΟΣΕΙΣ

ΒΑΣ. Ν. ΓΡΗΓΟΡΙΑΔΗΣ

ÉDITIONS

BAS. N. GRÉGORIADÈS

Ε.Υ.Δ της Κ.Υ.Π.
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

ΔΥΟ ΛΑΤΙΝΙΚΑΙ ΕΠΙΓΡΑΦΑΙ ΕΚ ΤΩΝ ΤΕΜΠΙΩΝ

Τῷ 1895 περιερχόμενος τὴν Θεσσαλίαν εἶδον ἐν τῷ σταθμῷ, ἐν ᾧ σταθμεύουσι κατὰ τὰ Τέμπη αἱ ἄμαξαι αἱ μισθούμεναι ὑπὸ τῶν ἐπισκεπτῶν τῆς κοιλάδος, ἐγγύτατα τοῦ μικροῦ ἐκεῖ καφενείου ἐστημένην ἀρχαίαν στήλην λιθίνην, φέρουσαν τὴν ἐνταῦθα πανομοιοτύπως ἐκδιδομένην ἐπιγραφὴν.

Ὅπισθεν δὲ τῆς ἐπιγραφῆς ταύτης ὁρᾶται ἀπεξεσμένη ἄλλη ἐπιγραφὴ δέκα πιθανῶς στίχων, ὧν διακρίνονται ταῦτα καὶ μόνα:

ΔΝ
 ΙΝΒΙΑΝΙ
 VICTORI
 ΑΣΤΡΙΝΜΦ
 ΓΕΜΡΕΑ
 ΑΥΣ

- α')ΙΝΒ...
 β') ...Ν.....
 γ')ΕΤΕ;...
 δ')
 ε') ΜΑ;
 ς')
 ζ') ΑΕΤ
 η')
 θ')XXV
 ι')ΙV

Εὐρέθη δὲ ἡ στήλη κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ τότε διατηροῦντος τὸ καφενεῖον Δημητρίου Χαλκιᾶ ὑπ' αὐτῷ τούτου

Ε.Σ.Α. της Κ.τ.Π
 ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

κατὰ τὴν θέσιν Βουρλάμι τῶν Τεμπῶν ἐν ἀνωνύμῳ ἐκκλησιδρίῳ ἠρειπιωμένῳ.

Παρασκευάζων δὲ τὴν ἐκδόσιν τῶν ἐπιγραφῶν τούτων ἐνταῦθα εὑρον ἐκδοδομένην τὴν ἐτέραν αὐτῶν, ἀλλὰ διὰ μικρῶν γραμμάτων καὶ κατ' ἀντίγραφον τοῦ ἄλλοτε σχολάρχου τῆς ἐν Ἀμπελακίοις Μανιαρείου σχολῆς Α. Μίσιου ὑπὸ τῆς κ. Ἀμαλίας Παπασταύρου ἐν τῷ ἄρθρῳ Τὰ Τέμπη¹. Ἡ δὲ κυριωτάτη τῶν διαφορῶν εἶνε ἡ γραφή *Juviani* ἀντὶ τοῦ ὑπ' ἐμοῦ ἀναγνωσθέντος *Jubiani*. Λέγει δὲ ἡ ἐκδοῦσα, ὅτι ἡ στήλη εἶχεν ἐξαχθῆ ἐκ τοῦ μεγάλου λάκκου παρὰ τοὺς πρόποδας τῆς Ὀσσης· σχολιάζουσα δὲ δι' ὀλίγων τὰ κατ' αὐτὴν, πιθανώτατα κατὰ τὰ λεχθέντ' αὐτῇ ὑπὸ τοῦ εἰρημένου σχολάρχου, λέγει, ὅτι ἦτο ἄλλοτε πιθανῶς ἐστημένη παρὰ χριστιανικόν τινα ναόν, οὗ τὰ εἰρεῖπια καὶ νῦν ἔτι σώζονται ἄνωθεν τῶν προπόδων τῆς Ὀσσης καὶ ὅτι ὁ μὲν Ἰουλιανὸς εἶχεν ἐν τῷ ναῷ ἐκείνῳ ἰδρύσει στήλην φέρουσαν ἐπιγραφὴν ἑλληνικὴν, οἱ δὲ Χριστιανοὶ ἐξήλειψαν τὰ πρῶτα ἐκεῖν' ἀσεβῆ γράμματα καὶ ἀνέγραψαν ἐπὶ τοῦ ἀντιθέτου μέρους τῆς στήλης τὴν σωζομένην εἰς τὸν Ἰουλιανὸν ἀφιέρωσιν. Προσεπιλέγει δὲ, ὅτι πιθανῶς καὶ ὁ μικρῶ πρότερον ἐπισκεφθεὶς τὴν Θεσσαλίαν ἔφορος τῶν ἀρχαιοτήτων κ. Βαλέριος Στάης εἶχεν ἰδεῖ τὴν στήλην.

Καὶ ὁ μὲν κ. Στάης, ἐρωτηθεὶς ὑπ' ἐμοῦ, ἐβεβαίωσε με, ὅτι εἶνε ἄγνωστος εἰς αὐτὸν ἡ στήλη αὕτη. Ἡ δὲ προενεχθεῖσα ἐν τῇ Ἑστία ἐρμηνεία ἀμφοτέρων τῶν ἐπιγραφῶν εἶνε ἀνεπαρκῆς καὶ πεπλανημένη.

Καὶ ὅτ' ἡ ὀπισθεν τῆς εἰς τὸν Ἰουλιανὸν ἀναφερομένης ἐγκολοαμμένη ἐπιγραφὴ οὐδεμίαν μὲν ἔχει σχέσιν πρὸς αὐτὴν, δὲν εἶνε δ' ἑλληνικὴ, ἀλλὰ λατινικὴ ὁμοίως καὶ ἡ ἄλλη. Ἀνάγεται δὲ πιθανῶς εἰς τὸ γένος τῶν *tabulae honestae missionis*, ἂν μὴ εἶνε ἐπιτύμβιον θανόντος στρατιώτου. Οἱ δ' ἐν στίχῳ θ' καὶ ι' ἀριθμοὶ σημαίνουσι πιθανῶς ἔτη ἡλικίας ἢ στρατείας.

¹ Ἐν τῇ Εἰκονογραφημένῃ Ἑστίᾳ τοῦ 1894 σ. 286.

Ἄλλὰ πλειότερόν τι δὲν ἐπιτρέπει νὰ εἰπωμεν ἢ κακὴ κατάστασις, ἐν ἣ περιεσώθησαν τὰ λείψανα τῆς ἐπιγραφῆς ταύτης, ἣτις εἶνε πάντως ἢ προτέρα γραφείσα ἐπὶ τῆς στήλης.

Ἡ δὲ πλήρης σωζομένη δευτέρα ἐπιγραφὴ εἶνε πολλοῦ λόγου ἀξία, ἅτε διδάσκουσα ἡμᾶς ὅπωςδῆποτε σχέσιν τινὰ τοῦ αὐτοκράτορος Ἰοδιανοῦ πρὸς τὰ Τέμπε. Ἡ δὲ ἀνάθεσις αὐτῆς οὐδένα, πιστεύω, ἔχει ἄλλον λόγον ἢ τὴν ὑπ' αὐτοῦ ἀνακτίσιν τῶν τειχῶν, ἅτινα εἶχε ποτε κτίσει ἢ ἀνακτίσει ὁ ἀνθύπατος Λεύκιος Κάσσιος Λογγίνος, καθ' ἃ μαυθάνομεν ἐκ τῆς ἐπὶ βράχου τῆς Ὀσσης λελαξευμένης ἐπιγραφῆς L. Cassius Longinus, pro Cos. Tempre munivit¹. Καὶ εἶνε μὲν ἀληθές, ὅτι δυσκόλως ὁ Ἰοδιανὸς ἐν τῇ μόλις ἐπταμηνῶ αὐτοῦ ἀρχῇ, καθ' ἣν ἠγωνίζετο πρὸς τοὺς Πέρσας ἢ μετὰ τὴν πρὸς τὸν Σαπῶρ εἰρήνην διέτριβεν ἐν τῇ Ἀσίᾳ, οὐδ' εὐτυχήσας κἂν νὰ πατήσῃ τὸν πόδα ἐν τῇ Εὐρώπῃ, ἀλλὰ θανὼν αἰφνης τῷ 364 ἐν Δαδαστάνοις τῆς Βιθυνίας, ἐμερίανῆσεν αὐτὸς περὶ τῆς ἀνακτίσεως τῶν τειχῶν τῶν μακρὰν κειμένων Τεμπῶν. Ἄλλὰ μὴ τὸ αὐτὸ δὲν θὰ ἠδυνάμεθα νὰ εἰπωμεν περὶ τῆς ἐν Κερκύρα ἐκκλησίας τῆς ἀγίας Κερκύρας, περὶ ἣς ἔχομεν ὡς ὑπ' αὐτοῦ κτισθείσης σωζομένην τὴν ἐπιγραφὴν

Πίστιν ἔχων βασίλιαν ἐμῶν μενέων συνέριθον
σοί, μάκαρ ὑψιμέδον, τόνδ' ἱερὸν ἔκτισα ναὸν
Ἑλλήνων τεμένη καὶ βωμοὺς ἐξαλαπάξας
χειρὸς ἀπ' οὔτιδανῆς Ἰοδιανὸς ἔδνον ἀνακτι².

Καὶ περὶ μὲν τῆς ἐκκλησίας ταύτης δυνάμεθα νὰ εἰπωμεν, ὅτι ὁ φιλορθόδοξος αὐτοκράτωρ, οὗ τὴν θερμὴν πίστιν μαρτυροῦσιν ὁ Σωκράτης³ καὶ ὁ Σωζομενὸς⁴, καὶ μακρόθεν διέταξε τὰ δέοντ' αὐτὸς, ἢ οἱ ἐπ' αὐτοῦ ἄρχοντες ἐφρόντισαν περὶ αὐ-

¹ Corpus Inscriptionum Latinarum Τόμ. Γ' μέρ. α' σ. 115 ἀρ. 588.

² Corpus Inscriptionum Graecarum Τόμ. Δ' σ. 278 ἀρ. 8608.

³ Σωκράτους III, 22-24.

⁴ Σωζομενοῦ VI, 3-5.

τῆς, γινώσκοντες τὴν καθ' ὅλου χριστιανικὴν αὐτοῦ γνώμην. Ὅμοίως δὲ καὶ περὶ τῶν Τεμπῶν δύναται νὰ λεχθῆ ἡ ὅτι, ἀναφορᾶς εἰς αὐτὸν γενομένης περὶ τῆς ἀνάγκης τῆς τειχίσεως, εἶδωκε τὴν προσήκουσαν διαταγὴν, ἡ ὅτι οἱ ἐπιτετραμμένοι τὴν ὀχυρώσιν τῶν ἑλληνικῶν χωρῶν καθ' ὅλου, μεριμνήσαντες καὶ περὶ τῶν Τεμπῶν, εἰς αὐτὸν ὡς κορυφαῖον τῆς πολιτείας ἀνεφέρουν τὸ ἔργον τὸ προκαλέσαν τὴν εὐγνωμοσύνην τῶν ἐγκολληφάντων τὴν ἐπιγραφὴν ἐπιχωρίων. Διὰ δὲ τὸ βραχὺ τῆς ἀρχῆς τοῦ Ἰοβιανοῦ δυνάμεθα μᾶλλον νὰ δεχθῶμεν, ὅτι τὸ ἔργον τοῦτο μόνον ἐπερατώθη ἐπὶ τοῦ Ἰοβιανοῦ, εἶχε δὲ μελετηθῆ καὶ ἀρχίσαι ἤδη ἐπὶ τοῦ προκατόχου αὐτοῦ Ἰουλιανοῦ, οὗ γνωστὸς ἄλλως ἢ ὑπὲρ τῶν ἑλληνικῶν χωρῶν ζῆλος. Ὅπωςδὴποτε δὲ ἡ τείχισις τῶν Τεμπῶν ἀπεσκόπει πάντως εἰς τὴν ἄμυναν ἀπὸ τῶν ἐκ τοῦ βορρᾶ ἐπιδρομῶν ἐκείνων τῶν Γότθων, αἵτινες βαρεῖται ἐπῆλθον μετ' ὀλίγα ἔτη κατὰ τῆς Ἑλλάδος ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος Θεοδοσίου.

Ἀναγνωστέα δὲ ἡ ἐπιγραφὴ αὕτη ὧδε· I(omino) n(ostro) Iuhiani victori ac triumph(ator)i semper Aug(usto). Δύναται δὲ νὰ παραβληθῆ πρὸς αὐτὴν ἄλλη τις ἀνάλογος ἐπιγραφὴ ἀναφερομένη εἰς τὸν αὐτοκράτορα Κώνσταντα¹, ἐν ἣ πρὸς τοῖς ἄλλοις εὐρίσκομεν, ὡς καὶ ἀλλαχοῦ, τὸ triumphator γεγραμμένον triumphator, καθ' ἧ καὶ ἐνταῦθα. Εἰς ἄλλους δ' ἀφίνω τὴν ἐξέτασιν τοῦ τύπου Iuhianus ἀντὶ Iovianus. Τὸ δ' ἐπὶ τοῦ λίθου Iuhiani ἀντὶ τοῦ Iuhiano δὲν ἠθέλησα νὰ μεταβάλω.

¹ Corpus Inscriptionum Latinarum Τόμ. Γ' μέρ. α' σ. 529 ἡρ. 4180.